

Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення у 2009 році

Система недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ) становить третій рівень пенсійної системи, запроваджений Законом України “Про недержавне пенсійне забезпечення” від 9 липня 2003 року. Основу такої системи складають недержавні пенсійні фонди.

Станом на 31.12.09 в Державному реєстрі фінансових установ міститься інформація про 108 недержавних пенсійних фондів (далі – НПФ), 44 адміністратори НПФ, з яких мають ліцензію на здійснення діяльності з адміністрування НПФ – 37.

Основні показники діяльності НПФ та темпи їх приросту наведені в табл.1.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

Недержавні пенсійні фонди	2007	2008	2009	Темпи приросту, %	
				2008/2007	2009/2008
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів (тис. шт.)	55,9	62,3	62,5	11,4	0,3
Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами (тис. осіб)	278,7	482,5	497,1	73,1	3,0
Загальні активи НПФ (млн. грн.)	280,7	612,2	857,9	118,1	40,1
Пенсійні внески (млн. грн.), у т.ч.	234,4	582,9	754,6	148,7	29,5
- від фізичних осіб	14,0	26,0	31,8	85,7	22,3
- від юридичних осіб	220,4	556,8	722,7	152,6	29,8
- від фізичних осіб-підприємців	0,04	0,1	0,1	150,0	0,0
Пенсійні виплати (млн. грн.)	9,1	27,3	90,1	200,0	230,0
Кількість осіб, що отримали/ отримують пенсійні виплати (тис. осіб)	5,5	10,9	28,1	98,2	157,8
Сума інвестиційного доходу (млн. грн.)	68,1	86,8	236,7	27,5	172,7
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів (млн. грн.)	16,6	31,6	47,1	90,4	49,1

Станом на 31.12.09 адміністраторами недержавних пенсійних фондів було **укладено 62 475 пенсійних контрактів з 49 804 вкладниками**, з яких 2 312 вкладників, або 4,6%, – юридичні особи, на яких припадає 722,7 млн. грн. пенсійних внесків (95,8% від загального обсягу пенсійних внесків за системою НПЗ), а 47 492 вкладники, або 95,4%, – фізичні особи.

При цьому порівняно з кінцем 2008 року кількість контрактів з юридичними особами зменшилась на 5,8%, а з фізичними особами зросла на 2,3% (рис.1).

Рис.1. Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів за 2005 – 2009 рр.

На кінець 2009 року **кількість учасників НПФ** відповідно до укладених контрактів становила **497 066 осіб**, протягом року вона зросла на 14,6 тис. осіб, або на 3% (рис.2).

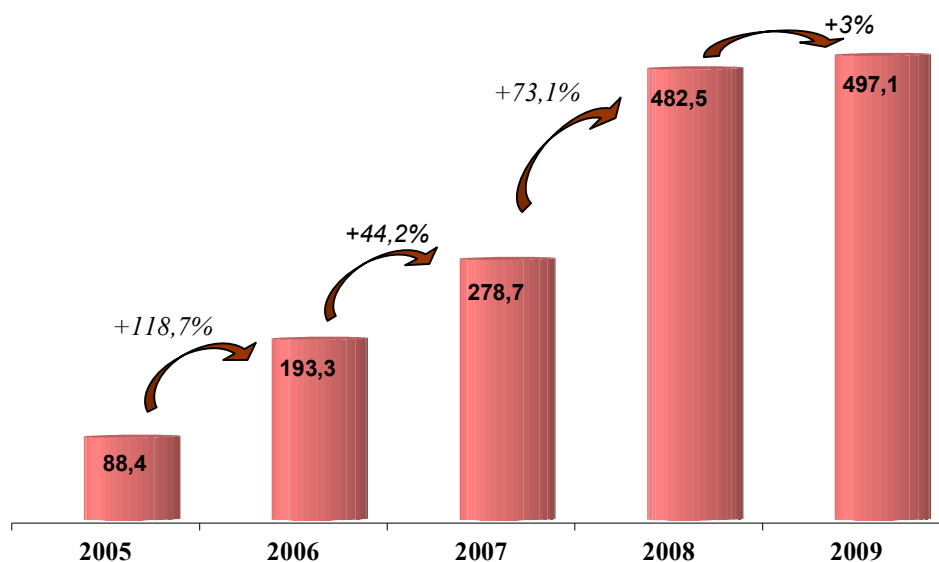
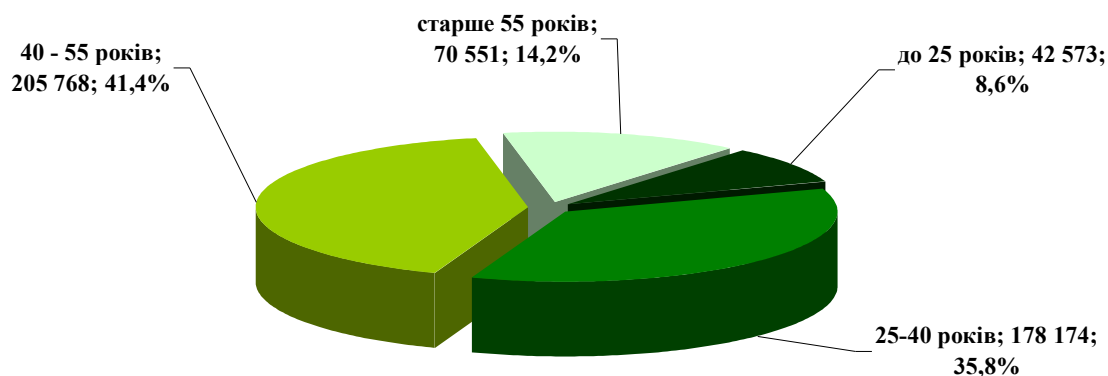

Рис.2. Динаміка кількості учасників НПФ за 2005 – 2009 рр., тис.осіб.

Як і в попередні роки, станом на 31.12.09 серед учасників НПФ більшість становили особи віком від 40 до 55 років, а саме 41,4% (2008 рік – 42,5%, 2007 – 41,9%).

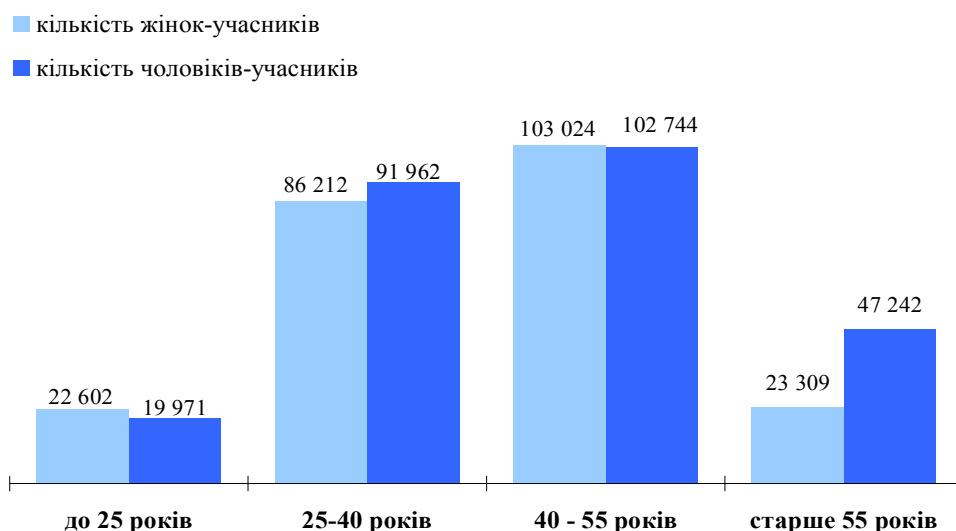
Разом з тим слід відзначити збільшення частки вікової групи старше 55 років, яка становить 14,2% (2008 рік – 12,2%, 2007 – 9,3%). Частки учасників

НПФ вікових груп від 25 до 40 років та до 25 років протягом 2009 року склали відповідно 35,8% (2008 рік – 35,5%, 2007 – 34%) та 8,6% (2008 рік – 9,9%, 2007 – 15,1%) (рис. 3).

Рис.3. Розподіл учасників НПЗ за віковими групами (осіб) станом на 31.12.09.

На рис.4 відображено кількість учасників НПФ (в розрізі вікових груп та за статевою ознакою).

Рис.4. Кількість учасників за віковими групами (осіб) станом на 31.12.09.

Як видно з рисунка 4, у віковій групі до 25 років серед учасників НПФ більшість складають жінки, у віковій групі від 25 до 40 років та старше 55 років – чоловіки, а у віковій групі від 40 до 55 років кількість чоловіків та жінок приблизно однакова.

Разом із зростанням учасників НПФ зростають і обсяги сплачених пенсійних внесків. Так, станом на кінець 2009 року всіма вкладниками недержавних пенсійних фондів було сплачено **754,6 млн. грн. пенсійних**

внесків, що на 29,5% більше, ніж на кінець 2008 року. Але слід зазначити, що взагалі в системі НПЗ серед вкладників спостерігається тенденція до скорочення або тимчасового припинення сплати внесків на користь своїх учасників, що спричинена нестабільною економічною ситуацією, яка на цей час має місце в країні.

Пенсійні виплати (одноразові та на визначений строк) станом на 31.12.09 склали **90,1 млн.грн.**, збільшившись за 2009 рік на 230% (рис.5).

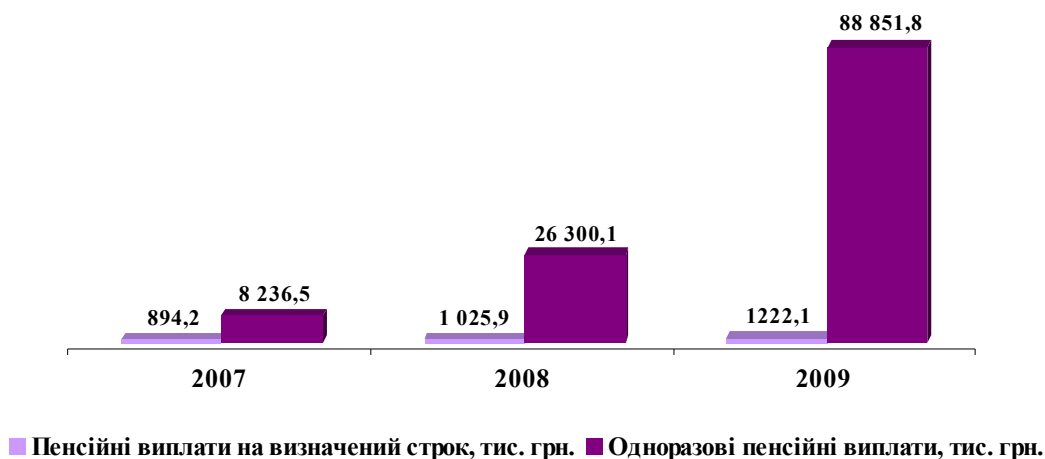

Рис. 5. Пенсійні виплати станом на 31.12.09.

Сукупно недержавними пенсійними фондами протягом 2009 року було здійснено виплат **27 226 учасникам та 907 спадкоємцям**, тобто 5,7% учасників від їх загальної кількості отримали пенсійні виплати протягом 2009 року.

Загальний обсяг активів, сформованих пенсійними фондами, станом на 31.12.09 становить **857,9 млн. грн.** Всього за 2009 рік активи недержавних пенсійних фондів зросли на 40,1% (на 245,7 млн.грн.) (рис.6).

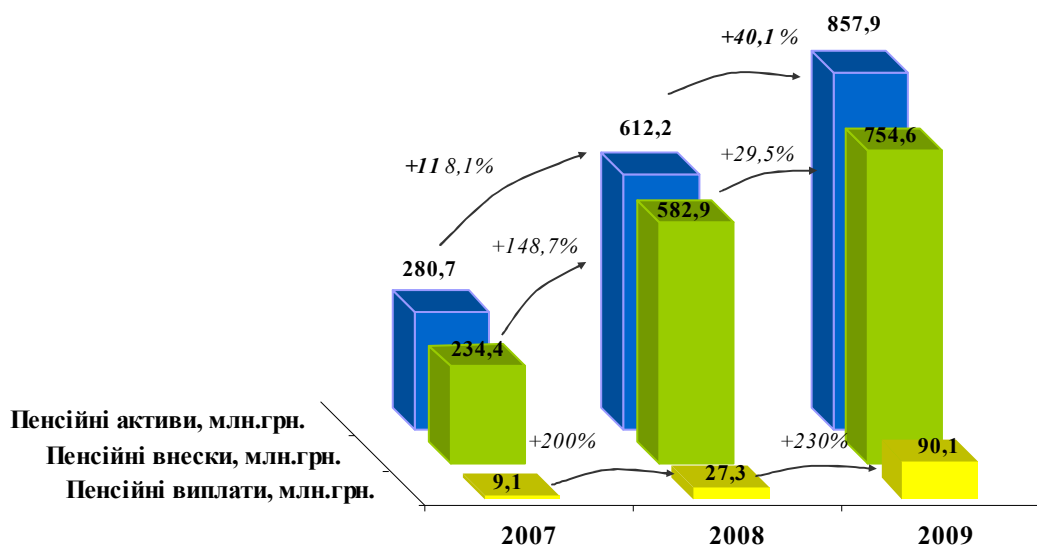

Рис.6. Динаміка основних показників системи НПЗ станом на 31.12.09.

Поквартальна динаміка загальних пенсійних активів НПФ за 2008 – 2009 рр. з темпами приросту наведена в табл.2 та на рис. 7.

Таблиця 2

Поквартальна динаміка загальних пенсійних активів НПФ у 2008-2009рр.

Показник	31.03.08	30.06.08	30.09.08	31.12.08	31.03.09	30.06.09	30.09.09	31.12.09
Загальні активи НПФ (млн.грн.)	402,5	480,8	552,1	612,2	660,7	734,0	799,1	857,9
Темпи приросту загальних пенсійних активів (%)	43,2%	19,5%	14,8%	10,9%	7,9%	11,1%	8,9%	7,4%

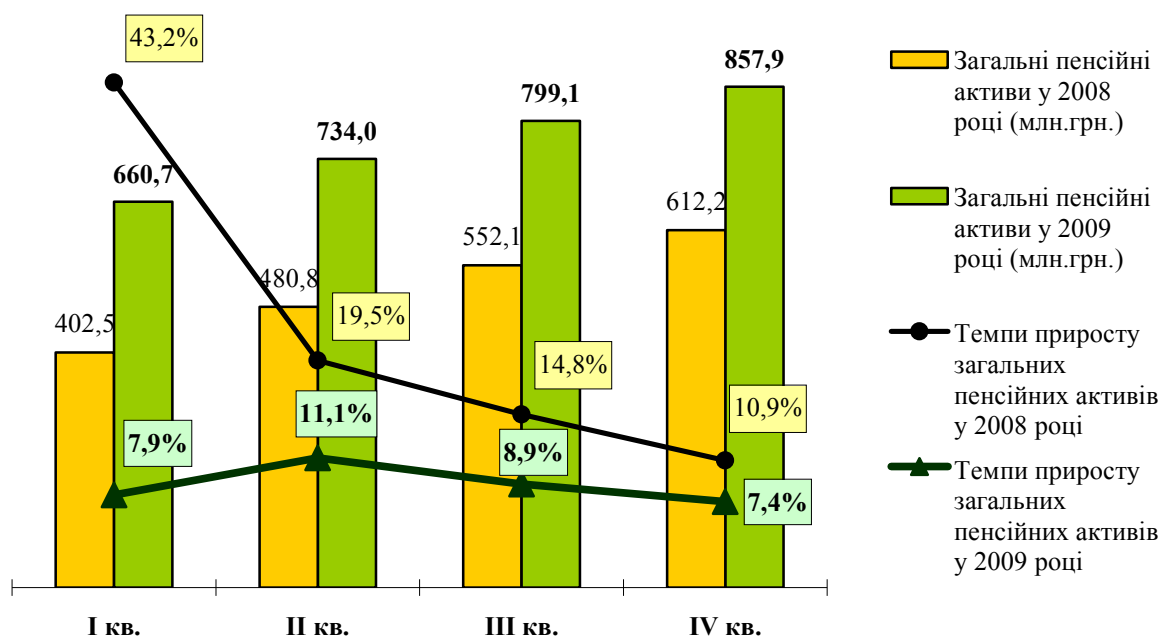

Рис.7. Динаміка загальних активів НПФ у 2009 році в порівнянні до аналогічного періоду 2008 року

Як видно з рисунка 7, темпи приросту загальних пенсійних активів у 2009 році суттєво зменшились у порівнянні з 2008 роком. Так, за I квартал 2009 року темп приросту загальних пенсійних активів склав лише 7,9%, але в той же час у II кварталі 2009 року приріст пенсійних внесків дещо збільшився та склав 11,1%. Проте станом на 30.09.09 темп приросту падає до 8,9%, а станом на 31.12.09 – до 7,4%. Це пов'язано передусім із скороченням або тимчасовим припиненням окремими НПФ сплати внесків на користь своїх учасників, що спричинено нестабільною економічною ситуацією, яка на цей час має місце в країні, а також із зростанням розміру пенсійних виплат (зокрема одноразових).

За результатами 2009 року переважними напрямками інвестування пенсійних активів є депозити в банках (40% інвестованих активів), облігації підприємств - резидентів України (18,9%), цінні папери, дохід за якими

гарантовано Кабінетом Міністрів України (16,4%), та акції українських емітентів (8,8%) (рис. 8).

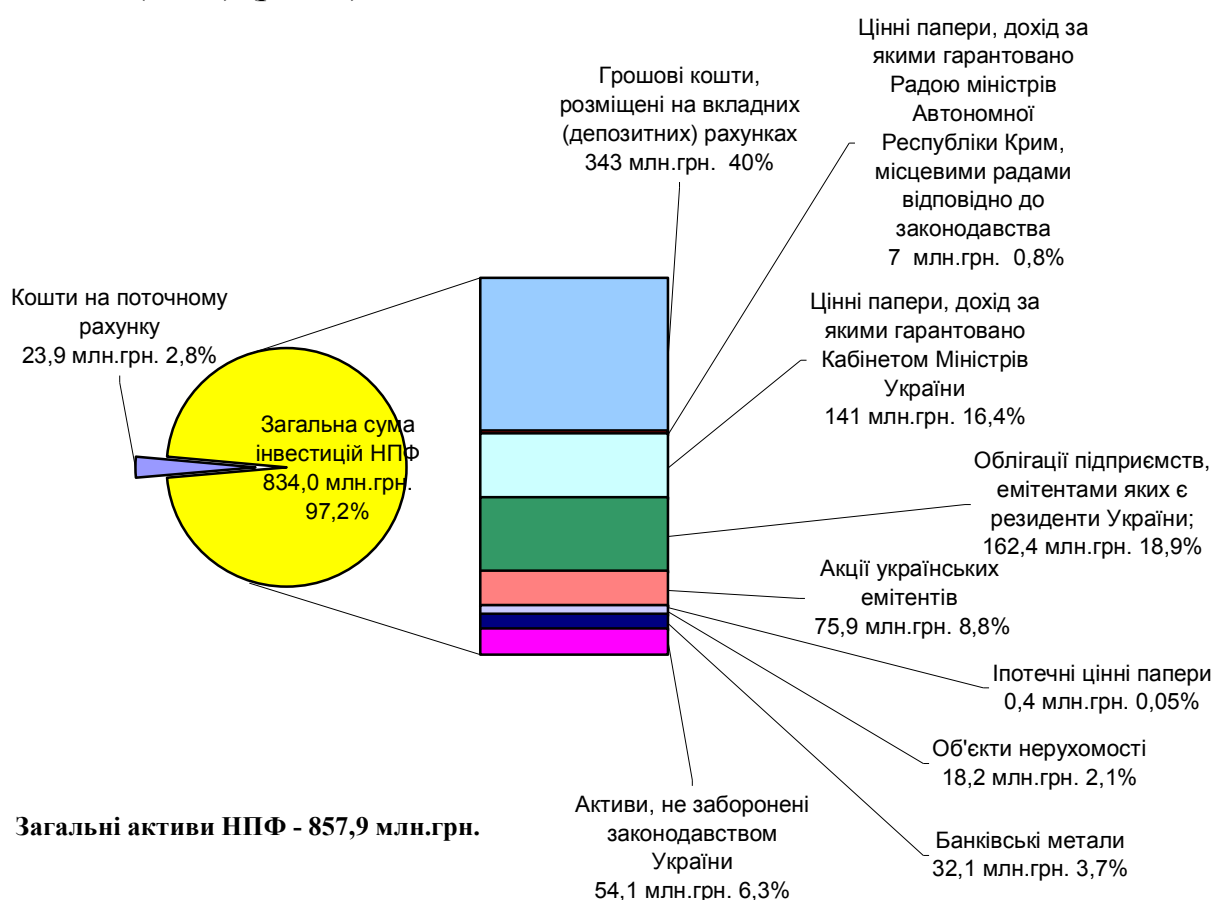

Рис.8. Структура інвестованих пенсійних активів станом на 31.12.09.

Метою інвестування пенсійних активів є, насамперед, збереження пенсійних заощаджень громадян. Тому стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є більш консервативною, ніж у інших фінансових установ.

У цілому структура консолідованого портфеля недержавних пенсійних фондів наведена в таблиці 3.

У загальній структурі інвестиційного портфеля НПФ активи розподіляються таким чином:

- частка корпоративних облігацій у консолідованому портфелі в абсолютному виразі збільшилась у порівнянні з 2008 роком з 138,6 до 162,4 млн. грн., а у відносному виразі зменшилась з 22,6% до 18,9%, відповідно;

- 40%, або 343 млн. грн. розміщено на банківських депозитах; станом на кінець 2008 року – 56,3%, або 344,4 млн. грн., відповідно;

- у 2009 році проти 2008 року в консолідованому портфелі НПФ дещо зменшилась частка акцій українських емітентів з 9% до 8,8%, але в абсолютному виразі їх розмір збільшився з 55,4 до 75,9 млн. грн. НПФ показали приріст вартості акцій як за рахунок додаткового інвестування, так і за рахунок зростання вартості самих акцій, що може свідчити про початок позитивних зрушень на фондовому ринку України;

- значно збільшився обсяг цінних паперів, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України, у консолідованому портфелі НПФ – з 21,8 у 2008 році до 141 млн. грн. у 2009 році (з 3,6% до 16,4%);
- продовжується тенденція зростання інвестування в банківські метали (станом на кінець 2009 року – 3,7%).

Таблиця 3

Напрямки інвестування грошових коштів учасників НПФ

Розміщення активів НПФ станом на 31.12.09	тис. грн.	% до ЗВА
Грошові кошти, розміщені на вкладних (депозитних) банківських рахунках	342 982,43	39,98
Цінні папери, дохід за якими гарантовано Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими радами відповідно до законодавства	6 958,81	0,81
Цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України	141 031,47	16,44
Облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України	162 419,20	18,93
Акції українських емітентів	75 876,54	8,84
Іпотечні цінні папери	392,88	0,05
Об'єкти нерухомості	18 202,44	2,12
Банківські метали	32 070,88	3,74
Активи, не заборонені законодавством України	54 097,98	6,31
Кошти на поточному рахунку	23 908,74	2,79
Загальна вартість активів НПФ	857 941,37	100,00

Загальна вартість *доходу, отриманого від інвестування пенсійних активів*, станом на 31.12.09 склала **236,7 млн.грн.**, або 31,4% від суми залучених внесків, збільшившись протягом 2009 року на 149,8 млн. грн., або на 172,5%.

Суттєвим фактором, що впливає на розмір інвестиційного доходу, є те, що розмір залучених пенсійних внесків є незначним для забезпечення можливості здійснення диверсифікації пенсійних активів у дохідні фінансові інструменти.

Витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 31.12.09 зросли на 49,1% і в цілому за час існування пенсійних фондів складають **47,1 млн.грн.**, або 5,5% від загальної суми активів НПФ.

Основна частина витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, припадає на оплату послуг з управління активами пенсійного фонду – 26 671,9 тис. грн., або 56,6% від загальної суми витрат. Витрати на оплату

послуг з адміністрування пенсійного фонду склали 16 675,3 тис. грн., або 35,4% від загальної суми витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів. Оплата послуг зберігача, який здійснює відповідальне зберігання активів пенсійного фонду, – 1 855,1 тис. грн., або 3,9% від загальної суми витрат (рис. 9).

Рис.9. Структура витрат, відшкодованих за рахунок активів НПФ, станом на 31.12.09